

Pariskommunen och statsbegreppet

Mikhail Bakunin

Innehåll

Michail Bakunin - Pariskommunen och statsbegreppet 3

Noter: 13

*Michail Bakunin - Pariskommunen och
statsbegreppet*

1871

Detta arbete har liksom alla de övriga, för övrigt föga talrika skrifter, som jag publicerat hittills, uppstått direkt ur händelserna själva. Det framstår som den naturliga fortsättningen på de *Lettres à un Français* (Brev till en fransman), som jag gav ut i september 1870, och där jag hade den lättköpta och sorgesamma äran att förutse och förutsäga den förskräckliga olycka som nu har drabbat Frankrike och därmed också hela den civiliserade världen, en olycka som det då som nu fanns ett enda botemedel mot: *den sociala revolutionen*.

Att bevisa denna sanning, som nu måste betraktas som helt obestridlig, genom att peka på samhällets historiska utveckling och det som hänt och händer mitt för ögonen på oss här i Europa, så att den accepteras och godtas av alla människor med god vilja, av alla uppriktiga sanningssökare, och sedan öppet, utan tvetalan och dubbelspel, förklara och reda ut de filosofiska principer och praktiska mål, den så att säga handlande själen, som bildar grundvalarna och målet för det vi kallar den sociala revolutionen - det är syftet med föreliggande arbete.

Den uppgift jag påtagit mig är inte lätt, det är jag väl medveten om, och om jag skred till detta verk med ens de ringaste personliga pretentioner skulle man med all rätt kunna beskylla mig för högfärd. Men jag kan lugnt försäkra läsaren att jag inte har den ringaste tanke på något sådant. Jag är varken lärd eller filosof, inte ens skriftställare till yrket. Jag har skrivit och författat mycket litet i mitt liv, och när jag har skrivit något har det varit så att säga i nödvärn och bara när min lidelsefulla övertygelse drivit mig att övervinna min naturliga motvilja mot att på något sätt ställa ut mitt eget jag till offentligt beskådande.

Men vem är jag alltså, och vad är det som driver mig att publicera detta arbete? Jag är en lidelsefull *sanningssökare* och en inte mindre förbittrad fiende till de skadliga fiktioner som *Ordningens parti*, denna officiella, privilegierade och själviska representant för alla nuets och det förgångnas religiösa, metafysiska, politiska, juridiska, ekonomiska och sociala skändligheter, alltfört försöker utnyttja för att fördumma och förslava världen. Jag är en lidelsefull älskare av *friheten*, som jag betraktar som den enda miljö där människornas intelligens, värdighet och lycka kan utvecklas och växa - men inte denna helt formella frihet som på ett noga reglerat sätt påtvingas och tillmätts människorna av de evinnerliga lögnernas stat och som i själva verket inte representerar någonting annat än enskildas företrädesrättigheter, grundade på allas slaveri - inte den individualistiska, egoistiska, småaktiga och fiktiva frihet, som lovprisas av J. J. Rousseaus skola och alla andra borgerligt-liberala skolor, vilka betraktar den så kallade rätten för alla som representerar staten som gränsen för den enskildes rätt, något som ju med naturnödvändighet alltid reducerar den enskildes rättigheter till noll och intet. Nej, med frihet menar jag den enda frihet som verkligen är värdig detta namn, den som består i en fullständig utveckling av alla de materiella, andliga och moraliska krafter som finns hos envar som slumrande förmågor, den frihet som inte känner några andra inskränkningar än de som föreskrivs oss av lagarna för vår egen natur, så att det noga räknat inte existerar några inskränkningar alls, eftersom dessa lagar inte pålagts oss av någon yttre lagstiftare, som existerar bredvid eller över oss - utan i stället är nedlagda inom oss själva och ingår i oss själva, bildar grundvalarna för vårt hela väsen och vår varelse, för vårt materiella väsende lika väl som vårt intellektuella och moraliska; vilket innebär att vi i stället för att betrakta dem som en begränsning måste se dem som de sanna villkoren och det faktiska ursprunget till vår frihet.

Vad jag menar är alltså den varje människas frihet som är så långt ifrån att göra halt inför andras frihet, såsom inför en gränspåle, att den i stället ser de andras frihet som en bekräftelse och ett vidareförande i det oändliga av den egna friheten - varje människas frihet, helt oavgränsad av allas frihet, friheten genom solidaritet, friheten i jämlikheten - den frihet som går segrande fram över det brutala våldet och den auktoritetsprincip som alltid bara har varit det ideala uttrycket för detta våld - den frihet som sedan man väl kullkastat alla himmelska och jordiska gudabilder kommer att grunda och organisera en ny värld, den solidariska mänsklighetens värld, på ruinerna av alla kyrkor och alla stater.

Jag är övertygad anhängare av den *ekonomiska och samhälleliga jämlikheten*, eftersom jag vet att den enskildes frihet, rättigheter, människovärde, moral och välstånd och nationernas välgång utan denna jämlikhet bara blir en lång serie lögner. Men just som anhängare av friheten till varje pris, denna grundläggande livsbetingelse för mänskligheten, anser jag att jämlikheten måste grunda sig på en spontan organisation av arbetet och de producerande organisationernas gemensamma ägande, där organisationerna är fritt organiserade och federera-

de i fria församlingar, och på en lika spontan federation av dessa församlingar - men inte på verksamheten hos en stat som står som högsta förmyndare för allting.

Det är framför allt denna (sistnämnda) punkt som skiljer oss revolutionära socialister eller kollektivister från de auktoritära kommunisterna, som är anhängare av statens absoluta initiativ. Målet är detsamma för båda; båda partierna strävar på samma sätt efter införandet av en ny samhällelig ordning, som helt och uteslutande bygger på organiserandet av det gemensamma arbete, som oundvikligen är alla och envar ålagt genom omständigheternas makt, men under ekonomiska villkor som måste vara lika för alla, och på det gemensamma övertagandet av produktionsmedlen.

Skillnaden är bara att kommunisterna inbillar sig att det skulle gå att nå detta mål genom att man utvecklar och organiserar de arbetande klassernas och då speciellt stadsproletariatets politiska makt med den borgerliga radikalismens hjälp, medan de revolutionära socialisterna, svurna fiender till alla tvetydiga legeringar och allianser, tvärtom anser att enda vägen att uppnå detta mål går genom att man vidareutvecklar städernas och landsbygdens arbetarmassors icke politiska, men väl samhälleliga och följaktligen antipolitiska makt, där man också accepterar medhjälp och stöd från alla de personer med god vilja inom de högre klasserna som bryter med sitt förflutna, öppet ansluter sig till kampen och fullständigt accepterar den revolutionära socialismens program.

Därmed öppnas möjligheter för två olika metoder. Kommunisterna anser att man måste organisera de arbetande krafterna, så att de kan bemäktiga sig den politiska makten i staten. De revolutionära socialisterna organiserar sig däremot med tanke på att krossa eller, om man föredrar ett hövligare ord, likvidera statsmakten. Kommunisterna är anhängare av auktoritetens teori och praktik, de revolutionära socialisterna litar bara på friheten. Båda parter är på samma vis anhängare av vetenskapen, som dödar vidskepelsen och kommer att ersätta tron; men de förstnämnda vill tvinga in denna under sitt välde, medan de sistnämnda strävar efter att sprida den så mycket som möjligt, så att grupper av övertygade människor spontant och fritt organiserar och federerar sig själva, nerifrån och uppåt, genom en egen rörelse och i enlighet med sina egna sanna intressen, men absolut inte enligt någon i förväg uppgjord plan, som skall påtvingas *den okunniga massan* av några få högre intelligenser.

De revolutionära socialisterna anser att det finns långt mer praktiskt förnuft och anda i folkmassornas instinktiva aspirationer och verkliga behov, än i den djuplodande intelligensen hos alla dessa mänsklighetens botare och förmyndare, som pretenderar på att få foga också sina strävanden till de många tidigare misslyckade försöken att lyckliggöra mänskligheten. De revolutionära socialisterna anser tvärtom att mänskligheten vid det här laget har låtit sig regeras alldeles tillräckligt, faktiskt alltför länge, och att själva källan till dessa olyckor inte står att söka i den eller den regeringsformen, utan i själva principen för och existensen av en regering över huvud taget, av vad slag den vara månne.

Slutligen finns det ju också en vid det här laget redan historisk motsättning mellan å ena sidan den av den tyska skolan vetenskapligt utvecklade kommunism som delvis accepterats av de amerikanska och engelska socialisterna, och å den andra den långt utvecklade och in i sina yttersta konsekvenser drivna proudhonism som accepterats av proletariatet i de latinska länderna.

Det var denna revolutionära socialism som nyligen sökte åstadkomma en första slående och praktisk appell i och med *Pariskommunen*.

Jag är anhängare av Kommunen i Paris som, när den mejades ner och kvävdes i blod av den monarkistiska och klerikala reaktionens bödlar, därmed blev än mer levande och mäktig i det europeiska proletariatets föreställningsvärld och hjärta; jag är anhängare av den framför allt därför att den framstod som ett sådant djärvt och klart uttryckt förnekande av staten.

Det är ett oerhört historiskt faktum att detta förnekande av staten uppträdde just i Frankrike, som hittills varit den politiska centraliseringens land par excellence, och att det blev just Paris, denna stora franska civilisations huvud och historiska skapare, som tog initiativet härtill. Paris lyfter av sig sin krona och proklamerar entusiastiskt sin egen avsättning, för att skänka Frankrike, Europa, hela världen, frihet och liv; det bevisar än en gång sin historiska initiativförmåga genom att visa alla de folk som är slavar (och var finner man de folkmassor som inte är slavar?) den enda vägen till befrielse och räddning; Paris drar ett dödande streck över den borgerliga radikalismens politiska traditioner och bygger upp en reell grundval för den revolutionära socialis-

men! Än en gång gör sig Paris förtjänt av eder och förbannelser från hela det reaktionära packet i Frankrike och Europa! Paris begraver sig under sina ruiner för att därmed slunga en högtidlig dementi mitt i ansiktet på den triumferande reaktionen, det räddar genom sin olycka Frankrikes ära och framtid och bevisar tröstande för mänskligheten att när livet och intelligensen och den moraliska kraften har lämnat de högre klasserna, har de dock på ett starkt och framtidsskapande sätt bevarats inom proletariatet! Paris inviger den nya tid som skall ge en slutgiltig och fullständig befrielse för folkets massor och sprida deras nu helt förverkligade solidaritet över de politiska gränserna, dessa gränser till trots; Paris dödar patriotismen och bygger på dess ruiner upp en mänsklighetens religion, Paris utropar sig som humanistiskt och ateistiskt och ersätter de gudomliga fiktionerna med det samhälleliga livets och vetenskapstrons stora verkligheter - ersätter den religiösa, politiska och juridiska moralens lögnar och orättfärdigheter med frihetens, rättvisans, jämlikhetens och broderskapets principer, dessa eviga grundvalar för all mänsklig moral! Paris, det heroiska, förnuftiga och troende Paris, bekräftar sin helhjärtade tro på mänsklighetens bestämelse genom sitt ärofulla fall, sin död, och testamenterar på ett energiskt och levande sätt denna tro till kommande generationer! Paris, dränkt i sina äldste söners och döttrars blod - det är hela mänskligheten, korsfäst av Europas internationella, inbördes nära llerade reaktion, direkt och omedelbart inspirerad av alla kristliga kyrkor och av orättfärdighetens överstepräst, påven; men nästa internationella och solidariska revolution hos alla folk kommer att innebära Paris återuppståndelse.

Detta är den verkliga betydelsen, detta är de fullständiga och oerhörda konsekvenserna av denna märkliga kommun i Paris, som bestod och verkade i två månaders tid.

Pariskommunen fick en alltför kort livslängd, och stördes och hindrades alltför mycket i sin inre utveckling av den mördande strid den tvingades utkämpa mot de reaktionära krafterna i Versailles, för att den skulle få en möjlighet att ens teoretiskt utarbeta sitt socialistiska program, långt mindre då omsätta det i praktiken. Därtill måste man ju för övrigt erkänna att huvudparten av Kommunens medlemmar inte var några verkliga socialister, och där de visat sig som sådana, rycktes de oemotståndligt med av omständigheternas bjudande makt, av den miljö som omgav dem, av lägets nödtvång och inte av sin egen innersta övertygelse. Socialisterna, som självklart leddes av vår vän Varlin, bildade bara en mycket ringa minoritet i Kommunen, på sin höjd fjorton eller femton medlemmar. Resten var jakobiner. Men i det sammanhanget måste man tänka på att det finns jakobiner av olika slag. Det finns jakobiner som är advokater och doktrinärer, män som monsieur Gambetta, vars *positivistiska* republikanism, högdragen, despotisk och formalistisk, en republikanism som förkastar den gamla revolutionära övertygelsen och av jakobinismen bevarar allenast kulten av enigheten och makten, utlämnat folkets Frankrike först åt preussarna och sedan till den inhemska reaktionens krafter - men sedan har vi också de öppet revolutionära jakobinerna, hjältar, de sista ärliga representanterna för 1793 års demokratiska övertygelse, män som är beredda att hellre offra sin älskade enighet och auktoritet på den revolutionära nödvändighetens altare, än att låta sitt samvete nedtystas av den revolutionära fräckheten. Dessa storsinta jakobiner, som helt naturligt kom att ledas av Delescluze,¹ en stor ande och en storslagen karaktär, strävade framför allt efter revolutionens seger, och eftersom en revolution inte är möjlig utan folkmassor, och dessa massor i våra dagar i eminent grad besjålas av socialistiska instinkter, och inte längre kan göra någon annan revolution är en ekonomisk och social sådan, så kommer också alla ärliga jakobiner att mer och mer låta sig ryckas med av den revolutionära rörelsens logik och mot sin vilja också de förvandlas till socialister.

Och det var just i det läget de jakobiner som tillhörde Kommunen i Paris hamnade. Delescluze och många andra med honom undertecknade program och proklamationer som såväl till sin anda som genom de löften de gav var positivt socialistiska. Men eftersom de all sin ärlighet och goda vilja till trots snarare ryckts med av socialismen till det yttre än var övertygade socialister innerst inne, eftersom de saknade både tid och förmåga att frigöra sig från en hel rad borgerliga fördomar i sitt eget tänkande, fördomar som stod i direkt motsättning till den socialism de nu övergått till, förstår man att de, liksom paralyserade av denna inre strid, aldrig kunde nå längre än till det generella och aldrig kunde nå så långt som till ett direkt avgörande steg, vilket för all framtid skulle ha gjort slut på deras solidaritet mot den borgerliga världen och alla deras förbindelser med den.

¹ Charles Delescluze, tidningsman, revolutionär med erfarenheter från 1830 och 1848 samt från fängelsevistelser, bl.a. i Cayenne. I Blanquis frånvaro blev D. Pariskommunens ledande gestalt. Militär befälhavare, fastän civilist, från den 10 maj till sin död på en barrikad den 25 i samma månad.

Detta innebar en stor olycka både för Kommunen och dem själva; denna tveklugenhet förklarade dem och de förklarade Kommunen, men man kan ändå inte förebrå dem detta. Människan förvandlas inte från den ena dagen till den andra, och kan inte efter behag förvandla sin egen natur och sina vanor. De bevisade sin upprätta hållning när de gick i döden för Kommunen. Vem skulle väl våga kräva ännu mer av dem?

De blir än mera ursäktade av det faktum att själva det parisiska folket, under vars inflytande de tänkte och handlade, var socialistiskt långt mer av instinkt än av någon genomtänkt övertygelse eller idé. Alla dess aspirationer och önskemål är i högsta grad rent socialistiska, men dess idéer, eller snarare dess traditionella föreställningar, står fortfarande fjärran från denna höga nivå. Fortfarande kvarstår många jakobinska fördomar, många diktatoriska och auktoritära inbillningar, inom det franska storstadsproletariatet, till och med hos proletariatet i Paris. Auktoritetsdyrkan, denna skickesediga produkt av en religiös fostran, den historiska källan till alla olyckor, till allt fördärv och till folkets trældom, är ännu inte helt utrotad hos proletariatet. Och detta så till den grad att inte ens folkets intelligentaste söner, de mest övertygade socialisterna, helt har kunnat befria sig från denna barlast. Forskar man tillräckligt grundligt i deras innersta finner man till slut alltid jakobinen, regeringsmänniskan, visserligen gömd i någon mörk vrå och vid det här laget tämligen liten och förkrympt, men ännu inte helt död.

För övrigt befann sig den lilla grupp övertygade socialister som tillhörde Kommunen i en mycket svår be-lägenhet. De fick inte tillräckligt stöd av den stora massan av Paris befolkning, och därtill kom att den högst ofullkomliga organisation som skapats av Internationella arbetarassociationen bara hade några få tusen medlemmar; följaktligen tvingades de till en ständig kamp mot den jakobinska majoriteten - och under vilka förhållanden! De måste skaffa arbete och bröd åt hundratusentals arbetare, organisera och beväpna dem och samtidigt hålla ögonen på de reaktionära stämplingarna och sammansvärjningarna i det ofantliga Paris som belägrades, hotades av hungersnöd och var prisgivet åt reaktionens alla smutsiga intriger och företag, denna reaktion som *med preussarnas tillstånd och på Preussens nåde* hade inrättat sig i Versailles och där befäste sin ställning. Mot regeringen och armén i Versailles måste de ställa en revolutionär regering och en revolutionär armé, d.v.s. för att kunna bekämpa den monarkistiska och klerikala reaktionen måste de strunta i till och med själva huvudvillkoren för den revolutionära socialismen och organisera sig som en jakobinsk *reaktion*.

Är det inte helt naturligt att jakobinerna under sådana förhållanden, den starkaste gruppen eftersom de hade majoritet i Kommunen och dessutom i ojämförligt mycket högre grad var insatta i regeringsorganiserandets traditioner och praxis, satt inne med oerhörda fördelar gentemot socialisterna? Man förundrar sig rentav över att de inte utnyttjade detta överläge ännu mer, att de inte gav resningen i Paris en heltigenom jakobinsk karaktär utan tvärtom själva lät sig dras in i en social revolution.

Jag är medveten om att många teoretiskt konsekventa socialister förebrår våra vänner i Paris att inte ha visat sig tillräckligt socialistiska i sin revolutionära praktik, samtidigt som alla bakdantare i den borgerliga pressen tvärtom anklagar dem för att alltför troget ha följt det socialistiska programmet. Men låt oss för ögonblicket bortse från de erbarmliga smädarna i denna press; till de stränga teoretikerna i kampen för proletariatets frigörelse skulle jag vilja säga att de är orättvisa mot våra parisiska bröder, ty det är fruktansvärt långt också mellan de riktigaste teorier och deras praktiska tillämpning, ett avstånd som man inte överbryggar på några få dagar. Den som till exempel hade lyckan att känna Varlin, för att bara ta denne man, vilkens död är fastslagen, han vet hur lidelsefull, genomtänkt och djup hans och hans vänners socialistiska övertygelse var. Ingen som lärt känna dessa män kunde tvivla på deras glödande iver, hängivenhet och ärliga uppsåt. Men just därför att de var så ärliga människor, kände de den största misstro mot sig själva inför detta oerhörda verk som de vikt sig åt med hela sitt jag, med all sin traktan och varje droppe av liv inom sig; de hade en så låg tanke om sig själva! Dessutom var de övertygade om att just i den sociala revolutionen måste, både i detta och i alla andra avseenden, till skillnad från vad som gäller för den politiska revolutionen, den enskildes insats var nästan helt betydelselös, medan massornas eget handlande betyder allt. De enskilda individernas insats måste inskränka sig till att utarbeta, klarlägga och sprida de idéer som motsvarar folkets egna instinkter, till att revolutionärt organisera massornas naturliga makt - men längre än så sträcker sig inte individens uppgifter; allt annat bör och kan ske endast genom folket självt. Annars blir resultatet bara politisk diktatur, d.v.s. en återgång till staten, till de privilegier, ojämlikheter och det förtryck som hör samman med staten, vilket innebär att man bara, visserligen på en omväg men fullt logiskt, återinför massornas politiska, sociala och ekonomiska trældom.

Varlin och hans vänner var som alla ärliga socialister, och som alla inom folket födda och fostrade arbetare, i allra högsta grad och med all rätt motståndare till ett fortsatt initiativ av vissa bestämda individer, motståndare till ett herravälde utövat av överlägsna individer, och eftersom de var omutligt rättfärdiga män, riktade de denna motvilja, denna misstro lika mycket mot sig själva som mot andra.

Tvärtemot de auktoritära kommunisternas - enligt min uppfattning helt felaktiga - övertygelse om att en social revolution skulle kunna påbjudas och organiseras av en diktatur eller av en konstituerande församling som framträtt ur en politisk revolution, ansåg våra vänner socialisterna i Paris att en sådan revolution kunde förverkligas endast genom massans spontana och fortsatta handlande, av grupper och föreningar inom folket självt, och utvecklas mot fulländningen endast på detta sätt.

Våra parisiska vänner hade tusenfalt rätt i detta. För vilket genialt huvud, eller när det gäller en kollektiv diktatur, även om den skulle bestå av flera hundra högt begåvade individer, vilka hjärnor är väl så stora och mäktiga att de verkligen kan gripa om hela den oändliga mångfald och variationsrikedom av reella intressen, önskemål och behov som tillsammans bildar ett folks gemensamma vilja och åstadkomma en samhällelig organisation som skulle kunna tillfredsställa alla? En sådan organisation skulle alltid bli en Prokrustessäng,² i vilken det olyckliga samhället skulle tvingas ner av ett mer eller mindre öppet statligt våld. Hittills har det alltid gått till på det viset, och det är just detta antika system för organisation genom våld som den sociala revolutionen måste göra slut på genom att återge massorna, grupperna, kommunerna, associationerna, ja till och med de enskilda individerna deras fulla frihet och en gång för alla förinta de historiska orsakerna till allt våld, makten och statens själva existens. Då måste denna stat i sitt fall dra med sig alla den juridiska rättens orättfärdigheter och alla de olika kulternas lögner, eftersom denna rätt och dessa kulturer alltid enbart varit ideal som påtvingats människorna av det av staten representerade, garanterade och privilegierade våldet.

Det är tydligt och klart att enda möjligheten att återge mänskligheten friheten och att tillfredsställa samhällets, alla dess gruppers och alla lokala organisationers och enskildas reella intressen, är att helt enkelt avskaffa staten. Lika uppenbart är att alla så kallade allmänna intressen i samhället som staten påstås företräda, och vilka egentligen är en genomgående, oavbruten dementi av distriktens, församlingarnas, föreningarnas och de flesta statsunderdåniga enskilda individers positiva intressen, i själva verket är en abstraktion, en fiktion, en lögn och att staten är ett stort slakthus och en väldig kyrkogård, dit alla sanna förhoppningar och alla de levande krafterna i landet, i skuggan av denna abstraktion och med den som förevändning, saligt och ädelmodigt kommer för att låta sig offras och begravas. Och eftersom en abstraktion aldrig kan ha någon reell existens i och för sig, eftersom den inte har några fötter att gå med, några armar att skapa med, någon buk varmed den kan smälta denna massa av offer som överlämnas åt den till att uppslukas, så står det klart att precis som den religiösa eller himmelska abstraktion som kallas Gud i själva verket bara representerar de högst positiva, de högst reella intressena för en privilegierad kast, nämligen det andliga ståndet - att också denna politiska abstraktions jordiska förlängning, staten, representerar de inte mindre positiva och reella intressena för den numera huvudsakligen, om också inte enbart, utsugande klass som för övrigt strävar efter att uppta alla andra klasser i sig, nämligen bourgeoisie. Och på samma sätt som prästerskapet alltid, och i dag mer än någonsin, varit uppdelat i en mycket mäktig och mycket rik minoritet och en mycket underordnad och tämligen fattig majoritet, så gäller samma sak också om bourgeoisie: såväl denna själv som dess olika samhällliga och politiska organisationer inom industrin, jordbruket, finansväsendet och köpenskapen, liksom i statens alla förvaltande, finansiella, justitie-, universitets-, polis- och militärfunktioner, uppdelas för var dag som går alltmer i en härskande oligarki och en oräknelig massa av mer eller mindre fåfängliga och avsigkomna kreatur som lever i en ständig illusion och oundvikligen mer och mer tvingas ner mot proletariatet av en oemotståndlig kraft, nämligen kraften hos den pågående ekonomiska utvecklingen; denna stora grupp inskränks mer och mer till att spela rollen av den allsmäktiga oligarkins blindas redskap.

Avskaffandet av kyrkan och staten måste stå som det första och oavvisliga villkoret för en verklig befrielse av samhället; först sedan detta skett kan och måste samhället organiseras på ett annorlunda sätt, men inte uppifrån och ner och inte efter någon idealplan som drömts fram av några vismän eller lärde eller genom dekret

² Enligt myten var Prokrustes en rövare som lade sina offer i en säng, efter vilkens mått han antingen stympade deras kroppar eller tänjde ut dem.

som utslungats av någon diktatorisk makt, inte ens genom en nationalförsamling som valts på en grundval av allmän och lika rösträtt. Ett sådant system skulle, som jag redan sagt, oundvikligen leda till upprättandet av en ny stat och därmed till skapandet av en härskande aristokrati, d.v.s. en hel klass av människor som inte har något gemensamt med folkets stora massa, utan säkerligen bara skulle börja utplundra folket igen och tvinga ner det i underdånighet, under hänvisningar till det allmännas bästa eller för att rädda staten.

Samhällets framtida organisation måste skapas nerifrån och uppåt, genom att arbetarna fritt sluter sig samman i associationer och federationer, först i associationer, sedan i församlingar, distrikt, nationer och slutligen också i en stor internationell, världsomspännande federation. Först då kommer man att ha förverkligat frihetens och den allmänna lyckans sanna och livgivande ordning, denna ordning som inte förnekar den enskildes och samhällets intressen, utan i stället bejakar dem och bringar dem i samklang med varandra.

Det påstås att en sådan samordning och universell solidarisering av individernas och samhällets intressen helt enkelt inte kan förverkligas i praktiken, därför att dessa intressen motsäger varandra och inte skulle kunna bringas i balans eller förlikas på något annat sätt. På den invändningen svarar jag att skulden till att dessa intressen hittills aldrig och ingenstädes kunnat sammanjämkas med varandra ligger hos staten som alltid har uppfört majoritetens intressen till förmån för en privilegierad minoritet. Det är därför denna berömda oförenlighet och den eviga kampen mellan individens och samhällets intressen i själva verket bara är ett gyckelspel och en politisk lögn, avlad av den teologiska lögn som uppfann läran om syndafallet för att vanära människan och beröva henne medvetandet om sitt eget värde. Den lika falska föreställningen om de motstridiga intressena föddes ut metafysikens drömmar, denna metafysik vilken, som bekant, är teologins nära släkting. Genom att förneka människans sociala natur kunde metafysiken betrakta samhället som ett mekaniskt och konstlat sammanfösande av människor, som plötsligt associerats med varandra enligt något formellt eller hemligt fördrag som slutits fritt eller under påverkan av någon högre makt. Samtidigt hävdar man att dessa med något slags odödlig själ behäftade människor, innan de förenade sig i ett samhälle, skulle ha åtnjutit sin fulla frihet.

Men när metafysikerna, och särskilt då de ibland dem som tror på en odödlig själ, påstår att alla människor skulle vara fria varelser om de bara hamnade utanför samhället, tvingas man av ett sådant resonemang oundvikligen till den slutsatsen att människorna kan förena sig i ett samhälle endast på villkor att de förnekar sin frihet och sin naturliga självständighet och offerar sina egenintressen, först de personliga och sedan de lokala. Ju större samhället blir och ju mer invecklad dess organisation är, desto mer bjudande måste detta avstående, denna självuppgiffring bli. I så fall blir staten uttrycket för alla de samlade enskilda offren. Genom att existera i denna abstrakta och samtidigt våldsbetingade form, stör den självklart mer och mer den personliga friheten i namn av de lögnerna som kallas "allmänna val", trots att den uppenbarligen enbart företräder de härskande klassernas intressen. På så sätt framstår staten som ett oundvikligt förnekande och förintande av varje frihet och av alla intressen, de personliga likaväl som de allmänna.

Man ser här hur allt i dessa metafysiska och teologiska system hänger samman inbördes och blir till sin egen förklaring. Följaktligen kan och måste just de som logiskt försvarar dessa system med lugnt samvete fortsätta att exploatera folkets massa med de medel som kyrkan och staten står till tjänst med. Medan de stoppar fickorna fulla och tillfredsställer alla sina skändliga lustar, kan de samtidigt trösta sig med tanken på att de gör sig all denna möda för Guds ära, för civilisationens seger och för proletariats eviga lycksalighet.

Vi däremot som inte tror på vare sig någon gud eller någon själens odödlighet och inte heller på den egna viljans frihet, vi hävdar att just friheten i dess fullständigaste och allra vidaste form självklart måste betraktas som målet för mänsklighetens historiska framåtskridande. Genom en märklig, om ock logisk kontrast, tar våra motståndare, teologins och metafysikens idealister, frihetsprincipen till grund och intäkt för sina teorier, varefter de helt lugnt funderar sig fram till slutsatsen om det mänskliga slaveriets oundviklighet. Vi materialister söker däremot rent praktiskt lägga grunden till en förnuftigare och ädlare idealism som verkligen kan leva vidare. Våra fiender, de gudliga och översinnliga idealisterna, sänker sig ner till en blodtörstig och frånstötande praktisk materialism i namnet av en logik som hävdar att varje utveckling innebär ett negerande av den grundläggande principen. Vi för vår del är övertygade om att människans rika andliga, moraliska och materiella utveckling och hennes skenbara oavhängighet alltsammans är produkter av att hon lever i ett samhälle. Utanför samhället skulle människan inte bara aldrig ha blivit fri, utan hon skulle aldrig ens ha utvecklats till människa, d.v.s. en varelse som är medveten om sin egen existens, som känner, tänker och talar. Det var endast samspelet

mellan intelligensen och det gemensamma arbetet som tvingade människan att gå vidare från existensen som vilde och som vilt djur, det tillstånd som var hennes ursprungliga natur och bildade utgångspunkten för vår utveckling. Vi är djupt och innerligt genomsyrade av den självklara sanningen att människans hela liv - intressen, strävanden, behov, illusioner och också sådana dumheter som våldsdåd, orättfärdigheter och alla dessa till synes frivilliga handlingar - blott och bart är följder av de oundvikliga krafterna hos livet i ett samhälle. Det är omöjligt att godta föreställningen om att vi skulle vara ömsesidigt oberoende av varandra, utan att blankt förneka den ömsesidiga påverkan genom växelverkningslagar man finner hos den yttre naturen och dess yttringar.

I naturen uppnås denna fantastiska växelverkan och förbindelsen mellan de olika fenomenen förvisso inte utan strid. Tvärtom framträder krafternas harmoni i naturen främst som resultat av dessa ständiga strider som är livets och rörelsens innersta villkor. Både i naturen och i samhället innebär en ordning utan strid detsamma som döden.

När nu ordningen är naturlig och möjlig i världsalltet, står orsaken härtill att finna enbart i det faktum att detta världsallt inte styrs enligt ett i förväg utfunderat och av en högre vilja påtvingat system. Det teologiska hypotesen om en gudomlig laggivning leder till uppenbara löjligheter och ett förnekande av inte bara varje ordning, utan av naturen själv. Naturlagarna existerar endast därigenom att de är nedlagda i naturens eget väsende, att de med andra ord *inte* är fastställda av något slags högre makt. Dessa lagar är helt enkelt yttringar eller beständiga former av tingens utveckling och grupper av högst olikartade, övergående men verkliga fakta. Tillsammans bildar de det som vi kallar för "natur". Den mänskliga intelligensen och vetenskapen har studerat dessa fakta, kontrollerat dem genom försök, förenat dem i ett system och kallat dem lagar, men naturen själv känner inga lagar. Den handlar omedvetet, framställer ur och av sig själv den oändliga mångfald av fenomen som uppenbarar och upprepar sig överallt. Det är därigenom, genom oundvikligheten hos själva skeendet, som ordningen i universum kan existera och också existerar.

En liknande ordning möter också i det mänskliga samhället som till synes utvecklats på ett så att säga anti-naturligt sätt, men i själva verket också det är underkastat händelsernas naturliga och oundvikliga utveckling. Det är bara människans överlägsenhet över de andra djuren och hennes förmåga att tänka som förde in ett alldeles speciellt element i hennes utveckling som, i förbigående sagt, är helt naturlig i så måtto att människan, precis som allt annat som existerar, är en materiell produkt av olika krafternas verkningar och förbindelser med varandra. Detta speciella element är tänkandet eller denna förmåga att generalisera och abstrahera som sätter människan i stånd att genom tänkandet projicera sig ut ur sig själv och undersöka och iaktta sig själv precis som om hon vore ett främmande yttre objekt. Genom att på detta sätt i tanken och föreställningen höja sig över sig själv och sin omgivning, kan hon nå ända upp till föreställningen om den fulländade abstraktionen, det absoluta intet. Denna yttersta gräns för det abstrakta tänkandet, detta absoluta intet, är helt enkelt Gud.

Det är detta som är den innersta meningen med och de historiska grundvalarna för varje teologisk lära. Men utan insikter i det egna tänkandets väsen och materiella orsaker, utan att ens kunna redovisa för de villkor eller naturlagar som bestämde över henne själv, kunde denna första samhällslevande människa naturligtvis inte nå fram till insikten att hennes absoluta begrepp bara var ett resultat av hennes egen förmåga till abstrakt tänkande. Därför såg man dessa från naturen lånade ideal som verkliga realiteter, inför vilka inte ens naturen själv längre spelade någon roll. Människorna började sedan tillbedja sina egna fiktioner, sitt omöjliga absoluta begrepp samt bevisa detta all tillbörlig ära. Emellertid var det nödvändigt att på något sätt klä denna abstrakta föreställning om intet, denna Gud, i något slags form och göra den synlig. I detta syfte lät man gudomsbegreppet vidga ut sig och begåvade det därtill med alla de goda och dåliga egenskaper och krafter som står att finna endast i naturen och i samhället.

Det var så alla religioner uppkom och utvecklades, från fetischismen till kristendomen.

Vår avsikt här är inte att gå närmare in på de religiösa, teologiska och metafysiska absurditeternas historia, ännu mindre att diskutera den successiva framväxt av allehanda gudomliga inkarnationer och visioner, som har skapat århundraden av barbari. Envar vet ju ändå att dessa vidskepelser ständigt lett till fruktansvärda olyckor och att strömmar av blod och tårar har utgjutits för deras skull. Vi nöjer oss med att påpeka att alla dessa upprörande förvillelser hos vår arma mänsklighet faktiskt ingick som oundvikliga historiska fakta i de sociala organismernas normala tillväxt och utveckling. Det var förvillelser av det slaget som inom samhället framkallade den ödesdigra föreställning som kom att behärska människornas fantasi, idén om att universum

så att säga regerades av en övernaturlig kraft och en övernaturlig vilja. Seklerna gick, och samhällena vande sig så till den grad vid denna föreställning, att de till slut kvävde varje strävan inom sig själva till ett fortsatt framåtskridande och varje förmåga att uppnå ett sådant.

Ärelystnaden hos först några enskilda individer och sedan vissa samhällsklasser upphöjde slaveriet och erövringen till livsprincip och rotade in just denna skrämmande gudsföreställning som något högre än alla andra föreställningar. I fortsättningen kunde det inte längre få finnas något samhälle som inte hade dessa båda inrättningar som sin absoluta grundval: kyrkan och staten. Dessa båda samhälleliga gissel försvarades av alla doktrinärer.

Och knappt hade dessa båda institutioner dykt upp förrän två kaster genast började organisera sig: prästkasten och adelsmannakasten som omedelbart tog itu med att grundligen inpräglade i det underkuvade folket hur outhärliga, nyttiga och heliga kyrkan och staten var.

Allt detta syftade till att förvandla det brutala slaveriet till ett legalt slaveri, förutsett av det högsta väsendet och godkänt och invigt av detta.

Men trodde prästerna och adelsmännen verkligen uppriktigt på dessa institutioner, som de i sitt eget intresse gjorde allt för att upprätthålla? Var de inte snarare enbart lögnare och bedragare? Nej, jag tror faktiskt att de var troende och bedragare samtidigt.

Också de trodde, därför att de oundvikligen och helt naturligt faktiskt delade massans villfarelser; det var först senare, under den antika världens förfallsperiod, som de förvandlades till skeptiker och skamlösa bedragare. Det finns också en annan orsak till att man nog bör betrakta statsgrundarna som uppriktiga människor. Människan har alltid lätt för att tro på sådant som hon själv önskar och som motsvarar hennes egna intressen. Varje intelligent och bildad person påverkas alltid av sin egen kärlek och sin önskan att leva i frid med sina grannar och åtnjuta deras aktning till att tro på sådant som är behagligt och nyttigt för honom själv. Jag är till exempel fullt och fast övertygad om att Thiers och regeringen i Versailles till varje pris försökte inbilla sig själva att de faktiskt räddade Frankrike när de lät döda tusentals män, kvinnor och barn i Paris.

Men också där prästerna, augurerna, aristokraterna och bourgeoisie, i forna tider och i dag, fullt uppriktigt tror på vad de säger, är och förblir de dock gycklare. Det är verkligen svårt att acceptera att de skulle tro på alla dessa absurditeter som tillsammans bildar tron och politiken. Och då talar jag inte ens om den tiden då, för att citera Cicero, "två augurer inte kan se varandra i ögonen utan att le". Det är svårt att föreställa sig att det ens i tider av okunnighet och allmän övertro dock skulle ha legat så till att de dagliga undrens uppfinnare verkligen var övertygade om dessa unders reella existens. Samma sak kan sägas också om politiken, som kan sammanfattas i följande regel: "Man måste hålla folket under oket och plundra det på ett sådant sätt att det inte klagat alltför högljutt över sitt öde, att det inte glömmer att lyda och att det inte får någon tid över att tänka på motstånd och resningar."

Hur skulle man under sådana omständigheter ens kunna föreställa sig att de människor som gjort politiken till sitt hantverk, och känner dess mål - nämligen orättfärdighet, våld, lögn, förräderi, massmord och mord på enskilda - att sådana människor verkligen skulle kunna hysa en uppriktig tro på politikens konst och statens vishet, på att staten skulle kunna skapa något slags samhällelig lycka? All sin grymhet till trots kan de ju ändå inte ha nått upp till en så svindlande grad av dumhet. Kyrkan och staten har tiderna igenom varit två stora skolor för lasten. Historien vittnar om deras förbrytelser, om hur präster och statsmän överallt och i alla tider framträtt som folkens medvetna, systematiska, oförsonliga och blodtörstiga fiender och bödlar.

Hur skulle två sådana till synes så helt oförenliga ting: bedragare och bedagna, lögnare och troende, trots allt kunna förenas i en och samma person? Logiskt sett verkar detta ytterligt otroligt, men faktum kvarstår att man i praktiken, i verklighetens värld, mycket ofta finner dessa båda egenskaper förenade.

En överväldigande majoritet av alla människor lever i självmotsägelser och under ständiga missförstånd; vanligtvis märker de inte ens den saken, förrän någon alldeles speciell händelse sliter av dem deras skygglappar och tvingar dem att verkligen se sig själva och sin omgivning.

Både i politiken och i religionen är människorna bara maskiner i händerna på sina utsugare. Men tjuvar och bestulna, förtryckare och förtryckta lever sida vid sida med varandra, behärskade av en handfull individer som är de verkliga utsugarna. Nämligen de människor som, fria från alla politiska och religiösa fördomar, medvetet misshandlar och förtrycker. De förde kommandot i Europa under 1600- och 1700-talet fram till den stora

revolutionens utbrott och gör det också i våra dagar, och de handlar och uppträder nästan helt som det behagar dem. Man får hoppas att deras herravälde inte skall få fortsätta så värst länge till.

Medan folkets främsta ledare fullt medvetet bedrar människorna och störtar dem i fördärvet, bemödar sig deras tjänare, kyrkans och statens kreatur, ivrigt och energiskt att upprätthålla myten om dessa förhatliga institutioners helighet och integritet. Medan kyrkan, enligt prästerskapet och de flesta statsmän, är absolut nödvändig för vårt andliga väl, påstås staten å sin sida vara lika nödvändig för fredens, ordningens och rättvisans upprätthållande, och doktrinärer i alla läger skriar: "Utan kyrka och utan regering finns det ingen civilisation och inget framåtskridande!"

Vi har ingenting att anföra i frågan om vårt eviga väl, eftersom vi inte tror på själens odödlighet. Men vi är övertygade om att kyrkan är det skadligaste som finns för mänskligheten, för sanningen och för framåtskridandet. Och hur skulle det kunna vara annorlunda? Är det inte just på kyrkan som man har lagt uppgiften att förstöra den unga generationen, framför allt kvinnorna? Är det kanske inte just kyrkan som gör allt för att dräpa det logiska tänkandet och vetenskapen med hjälp av sina lögner, sin dumhet och sin skändlighet? Förgriper den sig kanske inte på människovärdet, genom att försöka förvränga människornas uppfattning om rätt och rättfärdighet? Gör den kanske inte de levande till kadaver, drar den inte friheten i fördärvet, predikar den inte massornas eviga slaveri under tyranner och utsugare? Försöker kanske inte denna oförsonliga kyrka att för all framtid befästa mörkrets, okunnighetens, eländets och brottets rike?

Om vårt århundrades framåtskridande inte bara skall vara en skenfager dröm, måste det göra slut på kyrkans makt.

Noter:

Mikhail Bakunin
Pariskommunen och statsbegreppet

Uppsatsen är skriven i juni 1871. Den är ofullbordad och av allt att döma tänkt som en inledning till ett större verk. Texten publicerades första gången 1878, i den schweiziska anarkisttidningen *Le travailleur*. Uppsatsen "Die Commune von Paris und der Staatsbegriff" är skriven i juni 1871. Den är ofullbordad och av allt att döma tänkt som en inledning till ett större verk. Texten publicerades första gången 1878, i den schweiziska anarkisttidningen *Le travailleur*, som utgavs av Élisée Reclus, kommunard och en av 1800-talets stora geografer. Den finns bl.a. avtryckt i urvalet "Gud och staten" (1882).